

ДОКУМЕНТ ПОДПИСАН
ЭЛЕКТРОННОЙ ПОДПИСЬЮ

СВЕДЕНИЯ О СЕРТИФИКАТЕ ЭП

Сертификат: 00835EF2C6A32FFBDD2DEA144A843C49DD
Владелец: Валиева Венера Марсовна
Действителен с 15.01.2025 до 10.04.2025

Татарстан Республикасы

Лениногорск муниципаль районы” муниципаль берәмлеге
“Куакбаш төп гомуми белем бирү мәктәбе”
муниципаль бюджет белем бирү учреждениесе

Педагогик киңәшмә
утырышында кабул ителде
Беркетмә № 1
«31» август 2024 ел

Расльым
Приказ №82
«31» август 2024 ел
Директор: В.М. Вәлиева

**Социаль – гуманитар юнәлештәге
өстәмә гомуми белем бирү программасы
«Туган тел»
Укучыларның яше – 14-15 яшь
Гамәлгә ашыру вакыты – 1 ел**

**Төзүче автор:
өстәмә белем бирү педагогы
Йосыпова Ф.Я.**

Куакбаш авылы

2024-2025 нче уку елы

Аңлатма язуы

Эш программасы түбәндәге норматив-хокук документларына нигезләнеп төзелде:

- Конвенция о правах ребенка
- Конституция Российской Федерации (статьи 9,36,42,58,71,72,114)
- Федеральный закон «Об образовании в Российской Федерации»
- Концепция развития дополнительного образования детей до 2030 года (от 31.03.2022 г.)
- Стратегия развития воспитания в Российской Федерации на период до 2025 года
- Указ Президента РФ от 29 мая 2017 года №240 «Об объявлении в Российской Федерации Десятилетия детства»
- Приказ Министерства просвещения Российской Федерации от 27 июля 2022 года № 629 «Об утверждении Порядка организации и осуществления образовательной деятельности по дополнительным общеобразовательным программам» (с 1 марта 2023 года)
- Закон Республики Татарстан № 68-ЗРТ от 22 июля 2013 года «Об образовании»
- Приказ МО и Н РТ № 1465/14 от 20 марта 2014 года «Об утверждении Модельного стандарта качества муниципальной услуги по организации предоставления дополнительного образования детей в многопрофильных организациях дополнительного образования»
- Устав МБОУ «Куакбашская ООШ»
- Положение о разработке дополнительных общеобразовательных программ в МБОУ «Куакбашская ООШ»

Өстәмә белем бирү программасының юнәлеше

Юнәлеше –социаль-гуманитар

“Туган тел” программасы дәрәсләр рамкасында гына чикләнми, балаларның мөстәкыйль иҗатын үстерү максатын тормышка ашыра. Программаны тормышка ашыруның төп принцибы – тәрбия-белем эшчәнлеген дифференциалаштерү. Программа һәр тәрбияләнүченең индивидуаль үзенчәлекләрен, мөмкинчелекләрен һәм сәләтен исәпкә ала.

Актуальлеге. Татар халкының милли-мәдәни кыйммәтләренең берсе - татар теле. Шәхеснең интеллектуаль, ижади сәләтләрен һәм әхлак сыйфатларын үстерүдә туган телнең роле бик зур. Шуңа күрә мәктәптә белем алу процессында ана теленең әһәмиятен аңлау бик кирәк.

Татар теленең эстетик кыйммәтен аңлау, туган телгә карата хөрмәт, аның белән горурлану булырга тиеш. Милли мәдәният күренеше буларак татар теленең чисталыгын саклау ихтыяжы бик зур. Сөйләм культурасында үзүсешкә омтылу булырга тиеш.

Сөйләшү процессында фикер һәм хисләрне иркен белдерү өчен сүзлек запасының һәм үзләштерелгән грамматик чараларның житәрлек күләмдә булуы кирәк.

Программаның яналыгы:

Укыту-тәрбия эшчәнлегенә төрлө эш юнәлешләре аша тормышка ашырыла:

- тыңлаучы культурасы нигезләре тәрбияләү;
- башкаручы эшчәнлегенә күнекмәләре тәрбияләү;
- тел белеме буенча белемнәр туплау.

Бу эш юнәлешләре үзара үреләләр, бер-берсен тулыландыралар, нәтижәдә, тәрбияләнүченең эхлак сыйфатларын тәрбиялиләр.

Педагогик максатчанлыгы.

Укыту-тәрбия процессы 3 төрлө эшчәнлекне үз эченә ала:

- теоретик белемнәр бирү
- мөстәкыйль эш
- алган белемнәрне практикада куллану

Алган белемнәр ярдәмендә балалар чагыштырырга, анализларга, планлаштырырга, эчке максатлар куярга, бу максатларга омтылырга өйрәнәләр.

Төп максат:

- укучыларның татар теленең фонетик, орфоэпик, орфографик, лексик, грамматик нигезләреннән алган белемнәрне системалаштыру, катлаулырак формаларда өйрәтүне давам итү;
- телнең төп грамматик чараларын сөйләм процессында куллануга ирешү ;
- укучыларның ижади һәм мөстәкыйль фикерли алу мөмкинлекләрен үстерү, үз фикерләрен дәлилли белергә күнектерү;
- татар әдәби тел нормаларын һәм стилистик мөмкинлекләрен ачык күзаллауга, аларны тиешенчә куллана белергә өйрәтү;
- телнең милли мәдәниятнең чагылышы булуын, тел һәм тарих бердәмлеген аңлату, татар теленең милли-мәдәни үзенчәлекләренә төшендерү; татар һәм башка халыкларның рухи мирасына ихтирам тәрбияләү;
- телнет улы бер система буларак күзаллау;
- текст һәм башка мәгълүмати чаралар белән эшләрү, аннан кирәкле мәгълүматны таба белү һәм аны тиешенчәү згәртә алу күнекмәләрен үстерү;
- укучыларның орфографик һәм пунктуацион грамоталылыгын камилләштерү.

Бурычлар:

1. Теоретик белемне тирәнтен өйрәнү һәм системалаштыру;
 2. Укучыларның игътибарын телнең эстетик функциясен чагылдыручы әдәби текстка, өйрәнелә торган тел күренешләренен сәнгатьлелек ягына юнәлтү;
- аның белән эшлэгәндә балалар туган телнең матурлыгын күрергә һәм ишетергә өйрәнсеннәр, нинди сурәтләр чаралары аша аның тормышка ашырылуын аңласыннар өчен телнең тасвирлау һәм сурәт ясау мөмкинлекләрен күрсәтү, телнең жанлы халәтен, кулланылыш рәвешен өйрәнәп, сүз белән сөйләм арасындагы бәйләнешнең нигезенә ныграк төшенергә, әдәби эсәрдә һәм автор сөйләмендә сүзнең тәмен, ямен, матурлыгын тоярга, үз сүзен, фикерен әйтә белергә өйрәтү.

Программаның аерымлык үзенчәлегенә.

Программа түбәндәге принципларга нигезләнәп төзелде:

- кыйммәти-мәгънәви тигезлек (педагог белән укучының максаты уртақ)
- яшь үзенчәлекләрен исәпкә алу;
- креативлык

Программа үтәлешендә катнашучы балаларның яше – 14-15 яшь.

Үтәлү вакыты – 1 ел.
Шөгылләрне үткөрү режимы:
атнага 1 сәгать, 1 елга 34 сәгать.

Уку процессын планлаштырганда, түбәндәге эш **формалары** күздә тотыла:

1. Фронталь эш.
2. Индивидуаль эш.
3. Төркемнәрдә эш.
4. Парларда эш.

Программа үтәлешеннән соң көтеләчәк нәтижәләр:

-сүзләрне әдәби тел нормаларына нигезләнеп әйтү;
орфографик принцип үзенчәлекләрен белү; шуларга нигезләнеп, сүзләрне дәрәҗә язу, бигрәк тә кушма, ясалма, парлы, тәзмә һәм кыскартылма сүзләрнең дәрәҗә язылышын аңлата алу; төрлө сүзлекләрдән, беренче чиратта орфографик сүзлектән, кирәгенчә файдалана белү; үзенчәлек һәм башкаларның хаталарын төзәтү күнекмәләренә ия булу;
-сүзлек составындагы татар теленең үз сүзләрен, башка телләрдән кергән алынма сүзләрне, төрлө тармакка караган сүзләрне аера белү, алардан урынлы файдалану; синоним, антоним һәм омонимнарның үзенчәлекләрен белү; аңлатмалы сүзлек; фразеология һәм синонимнар, шулай ук башка төр сүзлекләрдән нәтижәле файдалану; укучының үз сөйләмен һәм чит кеше сөйләгәнне сүз һәм фразеологик берәмлекләреннән төгәл, стилистик яктан урынлы кулланылуы ягыннан бәяли алу;
-сүзнең мәгънәле кисәкләре; мәгънәле кисәкләрнең төп билгеләрен, тамыр һәм нигез сүзләрне, шулай ук кушымчаларны һәм аларның функцияләре буенча төрләрен аера белү; сүзләрне мәгънәле кисәкләргә тарката белү күнекмәләренә ия булу;
-сүз ясалышы төрләрен белү; сүз ясалышы белән форма ясалышы арасында аерманы аңлату;
-сүзләрне төркемләү принциптарын аңлата алу; һәр сүз төркеменең төп билгеләрен, төрләнешен, төркемчәләрен аера белү; сүзләргә морфологик һәм морфологик-синтаксик анализ ясау күнекмәләренә ия булу; сөйләмдә сүз төркемнәрен дәрәҗә һәм урынлы куллану;
-синтаксисның нәрсәгә өйрәтүен, сөйләм берәмлекләрен белү; сөйләмдә сүзләр бәйләнешен һәм аларны формалаштыру чаралары үзләштерү; сүзтәзмә һәм жөмлө билгеләрен белү һәм аларны мисаллар белән дәлилли алу; гади һәм кушма жөмлөләрне бер-берсеннән аера белү; әйтелү максатыннан чыгып, жөмлө төрләрен (хикәя, сорау, боерык жөмлөләрне), шулай ук тойгылы жөмлөнә белү, аларны дәрәҗә интонация белән укый (әйтә) алу; жөмлөнә баш һәм иярчен кисәкләрен, аерымланган иярчен кисәкләрне, тиндәш кисәкләрне, эндәш сүзләрне һәм кереш сүзләрне тану, аларга хас үзенчәлекләрен мисаллар өстендә аңлата алу; тәзмә кушма жөмлөләрнең төрләрен, иярченле кушма жөмлөләрнең төзелеше һәм мәгънәсе ягыннан төрләрен, аларга хас бәйләүче чараларны аңлату; кушма жөмлөләрнең компонентлары арасында тыныш билгеләрен дәрәҗә кую, жөмлөләрне дәрәҗә интонация белән уку (әйтү) күнекмәләренә ия булу, катлаулы төзелмәләрен һәм теземне гамәли рәвештә үзләштерү һәм дәрәҗә интонация белән укый белү; туры һәм кыяк сөйләмгә хас интонация һәм тыныш билгеләрен үзләштерү; жөмлөләрне төзелеше һәм мәгънәсе ягыннан аера алу; жөмлөләргә тулы синтаксик анализ ясый белү;
-тыныш билгеләренең мәгънә ачыклығы өчен бик кирәкле чара булуына төшенү һәм шуны мисаллар өстендә аңлата алу; жөмлө ахырында, кушма жөмлө, катлаулы төзелмә өлешләре арасында тыныш билгеләрен дәрәҗә кую һәм шуларга аңлатма бирә алу; жөмлө кисәкләре арасында (ия һәм хәбәр арасында – сызык), жөмлөнә аерымланган кисәкләре (аныклагыч һәм хәлләр), модаль кисәкләр (эндәш сүзләр, кереш сүз һәм кереш жөмлөләр),

тиндәш кисәкләр; ымлык һәм аваз ияртемнәре, шулай ук *әйе һәм юк* сүзләре янында тиешле тыныш билгеләрен дәрәс кую; куштырнакларның куелу очраklarын (диалог формасындагы язылмаган туры сөйләмне аеру; китап, газета, журнал һәм төрле оешма исемнәрен белдерү, я гадәти мәгънәсеннән башкачарак мәгънә белдергән сүзләргә сиземләтү өчен) гамәли рәвештә куллана белү; шулай ук күп нотаның ролен (текст яки абзац башында – дәвам булуын, текст эчендә – төшереп калдырылган сүз яки жөмлө булуын, текст азагында сөйләмнең әйтелеп бетмәвен күрсәтү өчен) аңлау; шартлы рәвештә тыныш билгесе буларак карала торган “кызыл юл”ның ролен аңлата алу;

-шулай ук әдәби әсәрнең жанрын тану (әдәбияттан алган мәгълүматлар күз алдында тотыла), әсәрнең төп идеясен аңлау, тексттагы проблемаларны формалаштыру, текстта күтәрелгән проблемаларны үз дәлилләрен китереп аңлата белү;

-изложение һәм сочинениеләрне, сөйләм төрләренә туры китереп, төрле жанрда язу.

-Язмаларны сыйфатлама, модальлек, эмоциональлек элементларын, стиль үзенчәлекләрен кулланып тулыландыру һәм шомарту;

-әсәр яки аның бер өлеше нигезендә конспект төзү, тезислар әзерләү, кемгә дә булса характеристика язу;

-эш кәгазьләреннән хат, белешмә, мөкалә, расписка, акт, гариза һәм беркетмәләргә мөстәкыйль рәвештә яза алу.

Контроль төрләре һәм формалары.

Программаның үзләштерелүе укучылар тарафыннан кроссвордлар төзү, тестлар эшләү, практик эшләр формасында даими контрольдә тотыла.

Программа үтәлеше нәтижеләре инша һәм төрле характердагы эш кәгазьләре язу формасында күрсәтелә.

Тематик планлаштыру.

№	Бүлекләр һәм темалар	Сәгәтьләр саны			Контроль формалары	
		Барлыгы	Теоретик бүлек	Гамәли бүлек		Тестлар буенча тикшерү эшләре
1	Фонетика. Хәрефләр һәм авазлар. Сүзгә фонетик анализ ясау. Текст белән эш.	3	1	1	1	Мини- тест. Перфокарталар белән эш.
2	Орфография. Татар теле орфографиясенә кыен очрақлары. Орфографик белемнәргә тикшерү өчен тестлар эшләү.	3	1	1	1	Сүзлек белән эш, дидактик материаллар ясау. Туган як темасына кроссвордлар ясау. Тестлар.
3	Графика. Татар хакында язу тарихы.	2	1	1		Туган тел темасына докладлар сөйләргә әзерләнү.

4	Лексикология. Семасиология. Татар теленең сүзлек составы. Фразеология. Текст белән эш.	3	1	2		Проект белән эш. Кроссвордлар ясау. Тестлар.
5	Сүз ясалышы. Сүз ясалышы буенча тестлар эшләү.	3	1	1	1	Практик эш. Тестлар.
6	Морфология. Мөстәкыйль мәгънәле сүз төркемнәре, ярдәмче сүз төркемнәре. Сүзләргә морфологик анализ ясау.	4	3	1		Практик эш. Таблицаclar ясау.
7	Гади жөмлө синтаксисы. Алар янында тыныш билгеләре. Жөмләдә тел-сурәтләү чаралары. Текст өстендә эш.	2	1	1		Әдәби текст белән эш. Тестлар.
8	Кушма жөмлө. Кушма жөмләдә тыныш билгеләре. Жөмлөгә синтаксик анализ ясау. Тестлар эшләү.	4	2	1	1	Проект яклау. Практик эш. Тестлар.
9	Текст. Текст – сөйләмнең бөтен үзенчәлекләрен үзәндә туплаган сөйләм берәмлеге. Грамматик һәм синтаксик нормалар. Бирелгән текст буенча инша язып карау.	4	2	2		Туган якка, андагы күренекле шәхесләргә карата текстлар буенча инша язу.
10	Стилистика һәм сөйләм культурасы.	3	1	2		Сүзлек белән эш.
11	Тел турында гомуми мәгълүмат.	2	1	1		Тел турында инша язу.
12	Татар теленнән тест эшләре.	2			2	Практик эш. Тестлар.

Укыту программасының эчтәлеге.

1. **Фонетика.** Хәрефләр һәм авазлар. Сүзгә фонетик анализ ясау. Текст белән эш.
2. **Орфография.** Татар теле орфографиясенң кыен очрақлары. Орфографик белемнәрне тикшерү өчен тестлар эшләү.
3. **Графика.** Татар хакында язу тарихы.
4. **Лексикология.** Семасиология. Татар теленең сүзлек составы. Фразеология. Текст белән эш.
5. **Сүз ясалышы.** Сүз ясалышы буенча тестлар эшләү.
6. **Морфология.** Мөстәкыйль мәгънәле сүз төркемнәре, ярдәмче сүз төркемнәре. Сүзләргә морфологик анализ ясау.
7. **Гади жөмлө синтаксисы.** Алар янында тыныш билгеләре. Жөмләдә тел-сурәтләү чаралары. Текст өстендә эш.
8. **Кушма жөмлө.** Кушма жөмләдә тыныш билгеләре. Жөмлөгә синтаксик анализ ясау. Тестлар эшләү.
9. **Текст.** Текст – сөйләмнен бөтен үзенчәлекләрен үзәндә туплаган сөйләм берәмлеге. Грамматик һәм синтаксик нормалар. Бирелгән текст буенча иңша язып карау
10. **Стилистика һәм сөйләм культурасы.**
11. **Тел турында гомуми мәгълүмат.**
12. Татар теленнән тест эшләре.

Календарь-тематик план

№	Шөгыл темасы	Сәгать саны	Шөгылне оештыру формалары, төрләре	Үткөрү вакыты	
				План	Факт
1	Фонетика. Хәрефләр һәм авазлар.	1	Мини- тест	6.09.	
2	Сүзгә фонетик анализ ясау.	1	Практик эш	13.09	
3	Текст белән эш.	1	Перфокарталар белән эш	20.09	
4	Орфография.	1	Сүзлек белән эш, дидактик материаллар ясау	27.09	
5	Татар теле орфографиясенң кыен очрақлары.	1	Туган як темасына кроссвордлар ясау	4.10	
6	Орфографик белемнәрне тикшерү өчен тестлар эшләү.	1	Тестлар	11.10	
7	Графика.	1	Туган тел темасына докладлар сөйләргә әзерләнү	18.10.	
8	Татар халкында язу тарихы.	1	Туган тел темасына докладлар сөйләргә әзерләнү	25.10	

9	Лексикология. Семасиология. Фразеология.	1	Проект белән эш	8.11	
10	Татар теленең сүзлек составы.	1	Кроссвордлар ясау	15.11	
11	Текст белән эш.	1	Тестлар	22.11	
12	Сүз ясалышы.	1	Практик эш	29.11.	
13	Сүз ясалыш ысуллары.	1	Практик эш	6.12	
14	Сүз ясалышы буенча тестлар эшләү.	1	Тестлар	13.12	
15	Морфология.	1	Чыгышлар	20.12	
16	Мөстәкыйль мәгънәле сүз төркемнәре.	1	Таблицалар ясау	27.12	
17	Ярдәмче сүз төркемнәре.	1	Таблицалар ясау	10.01	
18	Сүзләргә морфологик анализ ясау.	1	Практик эш	17.01	
19	Гади жөмлө синтаксисы. Алар янында тыныш билгеләре.	1	Тестлар	24.01	
20	Жөмлэдә тел- сурәтләү чаралары. Текст өстендә эш.	1	Әдәби текст белән эш	31.01	
21	Кушма жөмлө.	1	Проект яклау	7.02	
22	Кушма жөмлэдә тыныш билгеләре.	1	Проект яклау	14.02	
23	Жөмлөгә синтаксик анализ ясау.	1	Практик эш	21.02	
24	Тестлар эшләү.	1	Тестлар	28.02	
25	Текст – сөйләмнең бөтен үзенчәлекләрен үзгәлтүгә туплаган сөйләм берәмлеге.	1	Чыгышлар	6.03.	
26	Грамматик һәм синтаксик нормалар.	1	Практик эш	13.03	
27	Бирелгән текст буенча инша язып карау.	1	Туган якка, андагы күренекле шәхесләргә карата текстлар буенча инша язу	20.03	
28	Бирелгән текст буенча инша язып	1	Туган якка, андагы күренекле шәхесләргә	3.04	

	карау.		карата текстлар буенча инша язу		
29	Стилистика һәм сөйләм культурасы.	1	Сүзлек белән эш	10.04.	
30	Стилистика һәм сөйләм культурасы.	1	Практик эш	17.04	
31	Стилистика һәм сөйләм культурасы.	1	Практик эш	24.04	
32	Тел турында гомуми мәгълүмат.	1	Тел турында инша язу	8.05	
33	Тел турында гомуми мәгълүмат.	1	Тел турында инша язу	15.05	
34	Татар теленнән тест эшләр.	1	Практик эш	22.05	

Укыту-методик комплект

- Сафиуллина Ф.С, Зәкиев М.З. Хәзерге татар әдәби теле. Урта һәм югары уку йортлары өчен дәреслек, Казан, «Мәгариф», 2002.

Материаль – техник тәмин ителеш.

-Санитар-эпидемиологик кагыйдә һәм таләпләргә (СанПиН 2.4.2 № 178-02) жавап бирүче кабинет

- методик фонд (белешмәләр, энциклопедияләр, сүзлекләр һ.б. әдәбият)

-ноутбук

Әдәбият

1. Вагыйзов С.Г. Кызыклы грамматика. Укытучылар өчен кулланма Казан, «Мәгариф», 2002.

2. Вәлиева Ф.С, Саттаров Г.Ф. Урта мәктәп һәм гимназияләрдә татар телен укыту методикасы. Казан, «Раннур», 2002.

3. Диктантлар жыентыгы. Татар урта гомуми белем бирү мәктәбенең 5-11 нче сыйныфлары өчен. Укытучылар өчен кулланма. Казан, «Мәгариф» нәшрияты, 2006;

4. Максимов .Н. В. Татар теленнән тестлар. Уку-укыту ярдәмлеге. Казан, «Мәгариф» нәшрияты, 2008;

5. Сафиуллина Ф.С, Зәкиев М.З. Хәзерге татар әдәби теле. Урта һәм югары уку йортлары өчен дәреслек, Казан, «Мәгариф», 2002.

6. Татар телендә урта гомуми белем бирү мәктәпләре өчен татар теленнән программа:5-11 нче сыйныфлар.-Казан: Мәгариф, 2010.

7. Татар урта мәктәпләре өчен әдәбият программалары. 5-11 нче сыйныфлар. Казан, «Мәгариф» нәшрияты, 2010.

-Интернет-ресурсы:

http://knigi.link/vneuchbnava-devatelnost_1413/osnovnyie-tsennosti-funktsii-dopolnitelnogo-51901.htmlОсновные ценности и функции дополнительного образования

https://www.tspu.edu.ru/files/ped_news/методика обучения и воспитания в системе дополнительного образования детей

http://elib.gnpbu.ru/text/voznastnaya-pedagogicheskaya-psihologiya_petrovskogo_1979/fs,1/ Возрастная
и педагогическая психология

Лист согласования к документу № 82 от 31.08.2024
Инициатор согласования: Валиева В.М. Директор
Согласование инициировано: 18.02.2025 13:07

Лист согласования		Тип согласования: последовательное		
№	ФИО	Срок согласования	Результат согласования	Замечания
1	Валиева В.М.		 Подписано 18.02.2025 - 13:08	-